

HÅLLBAR KONSUMTION OCH PRODUKTION

Hållbar tillväxt är ett av EU:s främsta mål. Inför den globala bristen på naturresurser gäller det för producenter och konsumenter framför allt att "göra mer med mindre". För att gripa sig an denna utmaning under en period med snabba klimatförändringar och växande efterfrågan på energi och resurser har EU infört en rad strategier och initiativ som syftar till hållbar konsumtion och produktion. Dessa ska förbättra produkternas totala miljöprestanda under hela livscykeln, stimulera efterfrågan på bättre produkter och bättre produktionsteknik och hjälpa konsumenterna att fatta välgrundade beslut.

RÄTTSLIG GRUND

Artiklarna 191–193 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget).

RESULTAT

A. Handlingsplanen för hållbar konsumtion och produktion

I juli 2008 lade kommissionen fram ett paket med åtgärder och förslag gällande hållbar konsumtion och produktion och en hållbar industripolitik ([COM\(2008\)0397](#)). Syftet är att förbättra produkternas miljöprestanda under hela livscykeln, öka konsumenternas kunskaper om och efterfrågan på hållbara varor och produktionstekniker, främja innovation inom EU:s industri och uppmärksamma de internationella aspekterna. Förslagen bygger på och kompletterar befintlig EU-politik som exempelvis den integrerade produktpolicyn, genom vilken livscykeltänkandet för första gången infördes officiellt i EU-politiken. Syftet med livscykeltänkandet är att identifiera vilka förbättringar av varor och tjänster som kan minska miljöpåverkan och resursutnyttjandet under hela livscykeln för en produkt eller tjänst (råvaror/distributionskedjan/produktanvändningen/slutet av livscykeln, effekterna av bortskaffande och möjligheter till återanvändning eller materialåtervinning). Handlingsplanen för hållbar konsumtion och produktion ledde till initiativ på följande områden: utvidgning av ekodesigndirektivet, översyn av miljömärkningsförordningen, översyn av förordningen om miljölednings- och miljörevisionsordningen, lagstiftning om miljöanpassad offentlig upphandling, färdplanen för resurseffektivitet och handlingsplanen för miljöinnovation.

Dessa instrument ingår i EU:s förnyade strategi för hållbar utveckling. Vid den översyn som gjordes av strategin 2009 stärkte EU sitt långvariga åtagande att gripa sig an utmaningarna med hållbar utveckling och erkände samtidigt vikten av ett förstärkt samarbete med partner utanför EU, t.ex. genom FN:s Marrakechprocess.

B. Färdplanen för ett resurseffektivt Europa

Färdplanen för ett resurseffektivt Europa sjösattes 2011, som en uppföljning av Europa 2020-strategins flaggskeppsinitiativ "Ett resurseffektivt Europa", inom vilket det efterfrågas en strategi för att fastställa resurseffektivitetsmål på medellång och lång sikt och medlen för att uppnå dem. I färdplanen ges förslag på hur man ska kunna öka resursernas produktivitet och bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och resursutnyttjande och dess miljöpåverkan (se även faktablad [2.5.6](#), om resurseffektivitet och den cirkulära ekonomin).

C. Miljö- och energimärkning

Genom märkning får konsumenterna mycket viktig information som gör att de kan fatta välgrundade beslut. Den europeiska miljömärkningen är ett frivilligt system som inrättades 1992 i syfte att uppmuntra företagen att marknadsföra produkter och tjänster som uppfyller vissa miljökriterier. Kriterierna fastställs och granskas av EU:s miljömärkningsnämnd (EUEB). EUEB har också ansvar för kraven på bedömning och kontroll i detta sammanhang. De offentliggörs i Europeiska unionens officiella tidning (EUT). De produkter och tjänster som tilldelas EU:s miljömärke bär logotypen EU-blomman så att det är lätt för konsumenterna, inklusive inköpare inom den offentliga och privata sektorn, att känna igen dem. Miljömärket har hittills tilldelats rengöringsmedel, apparater, pappersvaror, kläder, hushålls- och trädgårdsprodukter, smörjmedel och tjänster såsom logianläggningar för turister. Miljömärkningskriterierna grundas inte bara på en enda faktor, utan på undersökningar där man analyserar produktens eller tjänstens miljöpåverkan genom hela livscykeln. Syftet med översynen 2008 av förordningen om EU:s miljömärke (förordning (EG) nr 66/2010) var att främja användningen av det frivilliga miljömärkningssystemet genom att göra det mindre kostsamt och byråkratiskt att tillämpa reglerna.

Den 30 juni 2017 lade kommissionen fram slutsatserna av sin utvärdering ("kontroll av ändamålsenligheten") av förordningen om ett EU-miljömärke. Kommissionen fann att förordningen är relevant och i stort sett samstämmig och ger ett europeiskt mervärde. Samtidigt konstaterade kommissionen att förordningen är bara delvis effektiv (eftersom den säkerställer bättre miljöprestanda för EU-miljömärkta produkter, men kriterierna eventuellt inte är adekvata och utnyttjandet är otillräckligt för vissa produkttyper) och bara delvis ändamålsenlig (eftersom kostnaderna för efterlevnad i vissa fall kan utgöra ett hinder för deltagande). Genom direktiv 92/75/EEG infördes det ett EU-omfattande system för energimärkning av hushållsapparater (vitvaror), enligt vilket märkningen och informationen i produktbroschyrerna ska upplysa potentiella konsumenter om energiförbrukningen för alla tillgängliga modeller. Sedan EU:s energimärkning infördes 1995 har den blivit en allmänt erkänd och respekterad vägledning för tillverkare och konsumenter. I juni 2010 omarbetades direktiv 2010/30/EU om energimärkning i syfte att utvidga direktivets tillämpningsområde till fler produkter, inklusive energianvändande och energirelaterade produkter. Den 15 juli 2015 föreslog kommissionen att man skulle återgå till en enda energimärkningsskala från A till G. Det har införts nya märkningskrav på enskilda produktgrupper genom förordning (EU) 2017/1369 av den 4 juli 2017 om fastställande av en ram för energimärkning och om upphävande av direktiv 2010/30/EU. Rent konkret kommer nya

skalor att gälla för fem produkter (kylskåp, diskmaskiner, tvättmaskiner, tv-apparater och lampor) från och med 2021. Till exempel kommer en produkt som nu har energieffektivitetsklass A+++ att få energieffektivitetsklass B efter det att skalan har ändrats, utan att produktens energiförbrukning förändrats. Till en början kommer inga produkter att tilldelas energieffektivitetsklass A, så att det lämnas utrymme för mer energieffektiva modeller. På detta sätt kommer det att bli lättare för konsumenterna att urskilja de mest energieffektiva produkterna.

D. Ekodesign

Ekodesigndirektivet säkerställer att produkter blir bättre rent tekniskt. I och med direktiv 2005/32/EG upprättas en ram för att fastställa krav på ekodesign för energianvändande produkter. Genom direktivet ändras också direktiven 92/42/EEG, 96/57/EG och 2000/55/EG om energieffektivitetskrav för produkter såsom värmepannor, datorer och tv-apparater. Kommissionen har sedan dess även antagit flera genomförandeåtgärder för direktivet från 2005 om krav på ekodesign för energianvändande produkter i enlighet med kommittéförfarandet. I samband med översynen 2009 (direktiv 2009/125/EG) av direktivet från 2005 utökades dess tillämpningsområde till att omfatta andra energirelaterade produkter än energianvändande produkter. Dessa produkter förbrukar inte energi under användningen, men har en indirekt påverkan på energiförbrukningen. Det rör sig t.ex. om vattenförbrukande produkter, fönster och isoleringsmaterial. Under 2012 offentliggjorde kommissionen en översyn av direktiv 2009/125/EG, där man kom fram till att det inte omedelbart behövdes någon översyn av ekodesigndirektivet och att dess tillämpningsområde inte heller behövde utvidgas till icke energirelaterade produkter.

E. Miljölednings- och miljörevisionsordningen (Emas)

Emas är ett förvaltningsredskap som gör det möjligt för företag och andra organisationer att utvärdera, rapportera och förbättra sin miljöprestanda. Ordningen finns tillgänglig för företag sedan 1995, men begränsades ursprungligen till industriföretag. Sedan 2001 är Emas emellertid öppen för alla ekonomiska sektorer, inklusive offentliga och privata servicesektorn. Emasförordningen ((EG) nr 1221/2009) sågs över och ändrades under 2009 i syfte att få fler organisationer att registrera sig för Emas. Översynen av Emasförordningen har förbättrat ordningens tillämplighet och trovärdighet och ökat dess synlighet och genomslag. Under 2017 ändrades bilagorna I, II och III i Emasförordningen i syfte att införliva de ändringar som införts i samband med översynen av ISO-standarden 14001:2015. Förordning (EU) 2017/1505 om ändring av dessa bilagor trädde i kraft den 18 september 2017.

F. Miljöanpassad offentlig upphandling

Miljöanpassad offentlig upphandling är en frivillig strategi som ska vara till stöd för myndigheter vid inköp av varor, tjänster och bygg- och anläggningsarbeten med begränsad miljöpåverkan. Principen om miljöanpassad offentlig upphandling har blivit allmänt erkänd under senare år som ett användbart verktyg för att ge skjuts åt marknaden för miljövänligare varor och tjänster och minska myndigheternas miljöpåverkan. Medlemsstaterna genomför de miljöanpassade offentliga upphandlingarna med hjälp av nationella handlingsplaner. Två direktiv om offentlig upphandling som antogs 2004 (direktiv 2004/18/EG respektive 2004/17/

EG) var de första som särskilt hänvisade till möjligheten att ta miljöhänsyn i tilldelningsförfarandet, t.ex. genom miljökrav i de tekniska specifikationerna, miljömärkning eller tilldelningskriterier baserade på miljöegenskaper. De tre direktiv som antogs i februari 2014 som en del av reformen av offentlig upphandling i enlighet med inre marknadsakten – direktiv 2014/24/EU (det klassiska direktivet), 2014/25/EU (försörjningsdirektivet) och 2014/23/EU (koncessionsdirektivet) – kommer att förenkla de berörda förfarandena genom att förbättra villkoren för företagens innovationskapacitet och uppmuntra till ökad användning av miljöanpassad offentlig upphandling och på detta sätt stödja övergången till en resurseffektiv och koldioxidsnål ekonomi.

Under 2008 offentliggjorde kommissionen meddelandet *Offentlig upphandling för en bättre miljö* ([COM\(2008\)0400](#)), där det fastställs ett antal åtgärder som ska vidtas för att stödja medlemsstaternas och enskilda upphandlande myndigheters tillämpning av miljöanpassad offentlig upphandling. Till följd av detta har det tagits fram EU-kriterier för miljöanpassad offentlig upphandling som en del av den frivilliga strategin för miljöanpassad offentlig upphandling. Hittills har det offentliggjorts 21 uppsättningar kriterier för miljöanpassad offentlig upphandling för bestämda sektorer, t.ex. transport, it-utrustning för kontor, rengöringsmedel och rengöringstjänster, byggnation, värmeisolering, trädgårdsprodukter och trädgårdstjänster.

G. Handlingsplanen för miljöinnovation

Handlingsplanen för miljöinnovation, som kommissionen sjösatte i december 2011, ersätter handlingsplanen för miljöteknik ([COM\(2004\)0038](#)) och bygger på erfarenheterna från denna. Handlingsplanen för miljöteknik syftade till att främja utveckling och användning av miljöteknik och förbättra EU:s konkurrenskraft på detta område.

Handlingsplanen för miljöinnovation är huvudsakligen kopplad till Europa 2020-strategins flaggskeppsinitiativ Innovationsunionen. Den ska öka innovationspolitikens inriktning på miljövänlig teknik och miljöinnovation och belysa miljöpolitikens roll som en faktor för ekonomisk tillväxt. Den är också inriktad på specifika hinder för och möjligheter till miljöinnovation, i synnerhet sådana som inte omfattas av den bredare innovationspolitiken.

Handlingsplanen för miljöinnovation är en bred policyram som kan finansieras från olika källor. Mellan 2014 och 2020 kommer det främsta stödet att komma från Horisont 2020. Andra källor är europeiska struktur- och investeringsfonder såsom Europeiska regionala utvecklingsfonden, Life-programmet för miljö och klimatpolitik, Cosme och den gemensamma jordbrukspolitiken. En betydande andel av den finansiering som miljöinnovativa företag kan få tillgång till kommer att komma från nya finansiella instrument som kommissionen tagit fram för att erbjuda dem låne- och eget kapitalinstrument.

På senare år har många av målen i handlingsplanen för miljöinnovation slagits samman i konceptet cirkulär ekonomi – en ekonomi som lärt sig av naturen att inte låta något gå till spillo. Miljöinnovation är centralt för förverkligandet av många aspekter av den cirkulära ekonomin, bland annat industriell symbios eller ekologi, vagga-till-

vagga-utformning och nya innovativa företagsmodeller (se även faktablad [2.5.6](#) om resurseffektivitet och den cirkulära ekonomin.

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Europaparlamentet har vid många tillfällen uttryckt sitt stöd för handlingsplanen för hållbar konsumtion och produktion. Under 2009 års översyn av ekodesigndirektivet stärkte parlamentet framgångsrikt begreppet livscykelanalys, särskilt begreppet resurs- och materialeffektivitet. Parlamentet lyckades också få med ingående bestämmelser om små och medelstora företag och konsumentinformation. Att direktivets tillämpningsområde utvidgats till att omfatta energirelaterade produkter är också något som parlamentet kraftfullt ställt sig bakom.

Europaparlamentet har spelat en viktig roll i arbetet med att successivt ta fram bestämmelser om mer miljöanpassad upphandling i direktiven om offentlig upphandling. Vid den senaste översynen av de direktiv om offentlig upphandling som antogs 2014 gav parlamentet sitt stöd till bl.a. införandet av det nya kriteriet "det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet" i tilldelningsförfarandet. Detta kommer att göra det möjligt för myndigheter att lägga större vikt vid kvalitet, miljöaspekter, sociala aspekter och innovation, samtidigt som hänsyn tas till priset och livscykelkostnaderna för det som upphandlas.

Den 24 januari 2006 undertecknade parlamentet en Emasredovisning. Detta innebär att parlamentet åtar sig att se till att dess verksamhet är förenlig med aktuell bästa praxis på miljövårdsområdet. Under 2007 blev parlamentet certifierat enligt ISO 14001:2004 och Emas-registrerat. Parlamentet tillämpar också miljöanpassad offentlig upphandling.

Det välkomnade handlingsplanen för miljöinnovation i sin resolution av den 17 oktober 2013. Parlamentet betonade de potentiella samverkans effekterna av miljöinnovation för skapandet av hållbara arbetstillfällen, miljöskydd och minskat ekonomiskt beroende. Vidare framhöll parlamentet i sin resolution att miljöinnovation är av övergripande karaktär och att miljöinnovationen måste integreras i alla politikområden. I detta sammanhang välkomnade parlamentet möjligheterna till finansiering av miljöinnovation inom ramen för Horisont 2020, Cosme, Life-programmet och den gemensamma jordbrukspolitik, och betonade den roll som EU:s nya finansiella instrument spelar som medel för Europa 2020-strategins flaggskeppsinitiativ Innovationsunionen och Ett resurseffektivt Europa.

Under förhandlingarna om den fleråriga budgetramen för 2014–2020 krävde parlamentet en ökning av EU:s långtidsbudget för perioden mot bakgrund av de ambitiösa målen i Europa 2020-strategin för hållbar tillväxt och sysselsättning. Under förhandlingarna om specifika program lyckades parlamentet få igenom att miljöinnovation skulle läggas till som en investeringsprioritering som kan få stöd från Europeiska regionala utvecklingsfonden.

Parlamentet antog den 13 juni 2017 också en lagstiftningsresolution om att förenkla energimärkningen av hushållsapparater med hjälp av en skala från A till G, så att konsumenterna skulle kunna välja produkter som minskar energiförbrukningen och sänker deras elräkningar.

I sin resolution av den 4 juli 2017 om en längre livstid för produkter: fördelar för konsumenter och företag, uppmanade parlamentet kommissionen att förbättra informationen om produkternas hållbarhet genom att överväga att införa en frivillig EU-märkning som särskilt omfattar produktens hållbarhet, ekodesign-egenskaper, möjligheter till uppgradering i enlighet med den tekniska utvecklingen och reparerbarhet.

I juni 2017 offentliggjorde parlamentet en studie om miljöanpassad offentlig upphandling, inom ramen för och som en uppföljning av den EU-handlingsplan för den cirkulära ekonomin som kommissionen utarbetat. I studien undersökte man den rådande användningen av miljöanpassad offentlig upphandling i EU och möjligheterna i detta sammanhang. Studien identifierade miljöfördelar för allmänheten och positiva konsekvenser för sysselsättningen och ekonomin som helhet på EU-nivå. Detta på grund av att den offentliga sektorn står för mer än 25 procent av den totala sysselsättningen i EU-länderna. Varje år spenderar fler än 250 000 myndigheter i EU cirka 14 procent av BNP på inköp av tjänster, bygg- och anläggningsarbeten och varor. Myndigheterna kan tack sina upphandlingsrutiner ge ett avsevärt bidrag till den cirkulära ekonomi genom att upphandla mer miljövänliga produkter och mer miljövänlig energi, förbättra den funktionella användningen och återanvändningen och uppmuntra till materialåtervinning av värdefulla resurser.

Georgios Amanatidis
05/2019

